

ILIE RAD

CUM NE SEMNĂM ARTICOLELE PUBLICATE ÎN PRESĂ?

„Nu poți ieși necuviincios în lume...”.

(Ion Barbu)

1. Preliminarii. Modul în care ne semnăm articolele în presă implică aspecte juridice, onomastice, estetice, politice etc. Să examinăm câteva dintre acestea. Nu înainte de a invoca o întâmplare literară, legată de cenaclul „Sburătorul”, patronat de Eugen Lovinescu.

Se știe că toți cei care frecventau acest cenaclu aveau obligația să-și găsească un nume potrivit, în cazul în care nu-l posedau, cu care să poată intra în conștiința publicului. Iată cum descrie E. Lovinescu, în *Memoriile* sale, întâlnirea sa cu viitorul mare poet, Ion Barbu, care îi prezentase criticului un caiet de versuri intitulat *Copacul* și care se recomandase *Popescu*. Impresia lui Lovinescu, după citirea versurilor, fusese favorabilă:

„Aveam în față un poet căruia îi mai lipsea doar un pseudonim.

– Dar *Popescu* e un pseudonim, îmi replică tânărul necunoscut.

Îl privii cu neîncredere.

– Numele meu este Dan Barbilian, student în matematici. Dar nu merge... Dan... Dan...

Barbilian... Bar... bi... lian... bilian... nu, nu sună, rimează și e dulceag... nume de mandolinist... Nu poți ieși necuviincios în lume... Și apoi nici nu voiesc să public poezii sub numele meu adevărat... Ce ar spune profesorii mei de la matematici? Ce ar spune tatăl meu de la Câmpulung, când ar afla că mă țin de nimicuri la București? Căci în familia mea de magistrați, poezia e încă un lucru de rușine... Se impune deci un pseudonim...”.

Dacă e să ne referim la dezideratul exprimat de Ion Barbu, se pare că scriitorul român a intuit acest imperativ. E drept că, uneori, el avea motivele sale să semneze cu pseudonime. G. Barițiu (1844) constata, pe bună dreptate, că pseudonimul a înflorit sub regimul cenzurii. Alteori pseudonimul a fost rezultatul maniei scriitorilor. Acum mai bine de un secol, Ion Heliade Rădulescu (1840) scria că „pseudonimomania” a devenit „una din boalele scriitorilor acestui veac” (Mihail Straje a alcătuit, în 1973, un interesant dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime și criptonime ale scriitorilor români¹).

Se știe că T. Arghezi, G. Bacovia, Ion Barbu, Gala Galaction, B. Fundoianu, Gib. I. Mihăescu, Perpessicius, Ion Marin Sadoveanu, Mihail Sebastian, Mihail

¹ *Asteronime* = „steluță, grup de stelute sau litere urmate de stelute, care înlocuiesc într-o operă numele autorului sau al unui personaj”; *criptonim* = „nume împrumutat, imaginar sau reprezentat prin inițiale, cu care un autor își semnează o lucrare, o operă de artă etc.”.

Sorbul, Dimitrie Stelaru, Vladimir Streinu, Urmuz, Ion Vinea, iar mai aproape de noi Ștefan Augustin Doinaș, Ana Blandiana, Ion Caraion, Laurențiu Fulga aveau alt nume în actele de stare civilă. Însuși M. Eminescu a rămas cu numele ușor schimbat.

Desigur, alegerea unui pseudonim este impusă de mai mulți factori:

a. când numele nostru este anost, cu puține șanse de a se individualiza în conștiința cititorilor;

b. când avem mai multe articole în același număr dintr-o publicație și când repetarea numelui nostru pe aceeași pagină trădează o criză de colaboratori (în ziarul „Opinia”, din Baia Mare, din 23 iunie 1999, la p. 4 apare de șapte ori semnătura C. CS.; într-o astfel de situație, cel mai nimerit ar fi fost să se scrie: Pagină redactată de C. CS.);

c. când numele nostru coincide cu al unei personalități consacrate deja. Astfel, într-o revistă din Bacău publică frecvent un autor care semnează Marin Preda. Desigur, este un gest de sacrilegiu la adresa marelui scriitor;

d. când autorul nu vrea să-și asume responsabilitatea pentru cele publicate. Se știe câte procese i-au fost intentate unui autor, pentru cele publicate în „România Mare”, sub pseudonimul Alcibiade.

În legătură cu alegerea numelui cu care ne semnăm articolele, se mai impun câteva precizări. Unii autori semnează doar cu inițiala prenumelui, urmată de numele de familie: P. P. Carp, I. G. Duca, P. P. Negulescu, D. Caracostea, G. Călinescu, B. Elvin, Z. Ornea, M. N. Rusu, S. Damian. Mulți clujeni, după exemplul lui D. D. Roșca, au folosit același procedeu: D. D. Drașoveanu, G. Gruțiță, G. G. Neamțu, C. Milaș, F. Edelstein ș.a. În acest caz e vorba de *vocația esenței*, de care sunt stăpâniți acești autori, de dorința de a înlătura ceea ce ar putea prisosi, inclusiv din prenumele lor! Alți autori au două nume de botez: Miron Radu Paraschivescu, Ion Maxim Danciu, Ioan-Aurel Pop (legate sau nu prin cratimă). În asemenea situații, primul prenume poate reprezenta numele persoanei respective, iar al doilea numele tatălui acesteia sau pot fi, ambele, numele persoanei.

Nu se admite procedeu de folosire a numelui de botez și de păstrare doar a inițialei numelui de familie, cum se găsește în ziarul „Opinia”, din numărul citat mai sus: Nicu G. De asemenea, nu se recomandă folosirea numelor de alint sub articolele publicate (Cristi, Nick, Gigi, Mimi, Ady etc.).

Multe persoane feminine, la căsătorie, își păstrează și vechiul nume: Iuliana Marciuc Posea, Gabriela Pană Dindelegan, Valeria Guțu Romalo (procedeu întâlnit mai frecvent în Banat, nelipsit de anumite conotații psihologice). Cred că regula ar cere ca între cele două nume de familie să se pună o cratimă, așa cum procedează Tatiana Slama-Cazacu, Doina Bogdan-Dascălu, Iosif Cheie-Pantea. (Cratima este obligatorie în cazul atașării numelui localității natale: I. Dumitru-Snagov, Octav Pancu-Iași, Ștefan Mihăilescu-Brăila, Ilie Radu-Nandra sau a unei porecle: Grigore Vasiliu-Birlic.)

Mulți autori, americani mai ales, folosesc în componența numelui și inițiala celui de-al doilea prenume: Rebecca B. Rubin, Alan M. Rubin, Linda J. Piele, James A. W. Heffernan, John E. Lincoln ș.a. Procedul poate fi întâlnit și în presa românească: Constantin C. Giurescu, Radu G. Țeposu, Radu F. Alexandru, Dumitru M. Ion, Aug. Z. N. Pop, Dragoș C. Popa ș.a., dar aici inițiala desemnează, cel mai adesea, inițiala de la prenumele tatălui.

Tradiția în presa românească este ca numele autorului să apară la sfârșitul articolului. În presa americană, numele autorului apare, de regulă, la început.

2. Etimologie și onomastică. Deși nu are o legătură imediată cu jurnalistică, merită să abordăm, fie și în trecut, această relație. Se știe că în trecut exista o foarte strânsă legătură între numele pe care îl primea un copil la naștere și diverse impulsuri magice. Astfel, Anghel, Angela < *angelus* = înger; Ștefan sugera ideea de coroană, deci copilului astfel botezat i se ura să aibă glorie în viață; Vasile < *basileus*, care însemna rege; Atanasie = nemuritor, Radu echivala cu destinul unui om mereu bucuros, Dobre = bun, iar Robert = ilustru. În multe nume de familie s-a pornit de la originea topografică a persoanei: Muntean, Câmpean, Pădurean, Luncan, Vălean etc. sau de la originea geografică: Mureșan, Crișan, Prutean, Dobrogean, Ardelean, Oltean, Făgărășan, Bihorean etc. Alte surse onomastice: meseria (Rotaru, Zidaru, Lemnaru, Păcuraru, Ciobanu, Boaru), elemente ale regnului vegetal (Brustur, Buruiană, Creangă, Frunză, Mărăcinean), poreclele (Buzatu, Chioru, Șchiopu, Surdu, Mutu). Onomastica poate depune mărturie în privința multor aspecte sociale, istorice, politice, psihologice etc. (bunăoară, femeile erau numite după numele bărbatului: Maria Dinului, în *Fefelega* lui Ion Agârbiceanu).

3. O problemă de onomastică. Într-un foarte documentat articol (1997), profesorul Farkas Jenő, de la Universitatea „Eötvös Loránd” din Budapesta, analizând, între altele, prezențele românești în *Marea enciclopedie maghiară* (*Magyar nagylexikon*), scrie:

„Nu prea am înțeles de ce Alexandru Movilă, Alexandru Mircea, Alexandru Lăpușneanu (domnitori români) au fost trecuți la litera A”.

De fapt, explicația nu este greu de dat. Se știe că, în sistemul onomastic maghiar, numele de botez urmează numelui de familie, așa încât numele maghiare le vom scrie astfel: Gáldi László, Domokos Sámuel, Nagy Belá, Kese Katalin, Zirkuli Peter ș.a. Îmi vine greu să cred că acei colaboratori ai enciclopediei maghiare amintite, care au redactat articolele despre domnitorii români, nu au știut care este numele de familie și care numele de botez al acestora. Cred, dimpotrivă, că inventarierea lor după numele de botez, considerat nume de familie, se înscrie într-o tradiție foarte veche a culturii maghiare, aceea de a „traduce”, de a maghiariza toate numele. Am fost ușor șocat să constat că, în diverse enciclopedii maghiare, Wolfgang Amadeus Mozart devine Mozart Farkas Amadeus, Johann Strauss este Strauss János, Nikolaus Lenau devine Lenau Miklos, iar Ștefan cel Mare al nostru apare trecut Nagy István. Chiar numele meu, Ilie Rad, ar deveni, conform acestei

„tradiții”, Rad Iejes. Nu discut implicațiile politice ale procedurii, fiindcă scopul meu este doar acela de a atrage atenția asupra unui fenomen care se manifestă frecvent în tradiția românească, și anume ordinea (greșită) de succesiune a celor două nume – „de familie” și de „botez”.

În excelenta sa carte *Gramatică normativă*, G. Gruică (1998) abordează această chestiune în articolul: ***Răspunde elevul Ionescu Radu? sau Răspunde elevul Radu Ionescu?*** Răspunsul corect este, desigur, cel din varianta a doua, deoarece regula consacrată în limba română, la fel ca în majoritatea limbilor europene, este ca numele de botez (sau prenumele) să se pună înaintea numelui de familie. Această ordine păstrează tradiția limbii latine (Marcus Tullius Cicero, Caius Iulius Caesar, Titus Flavius Domitianus ș.a.), preluată de majoritatea limbilor europene: Victor Hugo, William Shakespeare, Miguel de Unamuno, Lev Tolstoi, Carlo Goldoni ș.a. Ordinea inversă este specifică, așa cum spuneam, culturii maghiare, dar și celei turcești (Kemal Atatürk, Suleiman Demirel). Termenul de *prenume* (cărui mulți ignoranți continuă să îi spună *pronume!*), preluat prin intermediul francezei din latină,

„[...] prin însuși sensul lui inițial, nu poate fi folosit decât pentru elementul care se pune înaintea numelui de familie. Formula inversă a apărut inițial din necesități administrative, în acte oficiale, în care mai multe nume de persoane trebuiau să apară grupate pe familii, în ordine alfabetică; de aici formula s-a extins în toate actele în care era necesară ordinea alfabetică și chiar în acelea în care acest lucru nu mai era necesar” (Ionescu 1978, p. 37).

Am considerat că ar fi util să reiau puțin această discuție, deoarece încă se perseverează, din diverse motive, în greșeala de care vorbeam. În școală, copiii încă sunt numiți după numele lor de familie (sau folosindu-se ordinea nume de familie + nume de botez, crezându-se că ordinea nume de botez + nume de familie se aplică doar personalităților politice, culturale etc., ceea ce este complet fals).

Greșeala de care vorbeam, destul de răspândită în învățământ, este (sau cel puțin a fost!) perpetuată în armată. Iată un pasaj semnificativ din *Moromeții* lui Marin Preda:

„Toderici desfăcu carnetul și strigă mânios: / – Ristea Gheorghe! / – Lipsă! / – Împuşcatu Florea! strigă comandantul și mai furios. / – Prezent! răspunse un glas din toți bojocii, vrând parcă să-l întreacă pe învățător. / – State Ilie! / – Prezent! / – Stanciu Stoian! / – Lipsă!” (Preda 1981, p. 89).

În lucrarea de care aminteam, G. Gruică se referă și la conotațiile negative pe care le poate avea varianta greșită:

„Persoanele căzute în dizgrație publică sau care sunt dorite ca atare nu mai sunt numite *Gheorghe Munteanu* sau *Ion Popescu*, ci *Munteanu Gheorghe*, *Popescu Ion* etc. Poate exemplul cel mai concludent este acela al soților Ceaușescu Nicolae și Ceaușescu Elena, ordine antroponimică imposibilă înainte, evitată chiar și în listele bibliografice”

(și căroră, aș adăuga, nu li se putea nici măcar despărți numele în silabe!).

Încă două exemple în acest sens, pentru a se vedea că ordinea nume de familie + nume de botez este resimțită ca având conotații negative: un titlu din „Renașterea bănețeană” (nr. 2500, 5 mai 1998, p. 3) anunță: „Fostul director al Direcției Regionale a Vămilelor, *Motișan Mircea*, a fost condamnat la nouă ani închisoare”. Interesant este începutul articolului:

„În procesul în care *Motișan Mircea* este acuzat de abuz în serviciu și falsă identitate, ieri, la Tribunalul Timiș, au fost audiați ultimii martori. Având în vedere că persoanele audiate, respectiv *Andrei Iștvanfi*, *Ioan Ispas* și *Maria Iacoboia*, profesează la Curtea de Apel Timișoara, audierea acestora s-a făcut în ședință secretă”.

Așadar, în cazul celor trei martori s-a păstrat ordinea firească, doar *Mircea Motișan* fiind numit *Motișan Mircea*. Într-un articol din „Ziua” (Ediție de N-V, 1 mai 1998, p. 8), pictorul Sorin Dumitrescu publică următoarea notă de protest, intitulată *Fețele... manipulării*:

„Luni seara, în jurul orelor [sic!] 22.00, la TVR1, am urmărit cu mâhnire și dezgust scandaloasa manipulare a dezbaterii «Biserica și Politică», săvârșită de realizatoarea emisiunii «Fețele schimbării», Bendovski Carmen”.

Și aici, ordinea nume de familie + nume de botez este menită să exprime disprețul lui Sorin Dumitrescu pentru „angajata Bendovski”, cu atât mai mult cu cât, în același articol, autorul vorbește de „sugestia Directorului General, Stere Gulea” (acesta numit, deci, în mod corect).

Dar greșeala care a făcut obiectul acestor însemnări se poate întâlni nu numai în școală, ci în cele mai diverse situații (firme, reclame, cărți etc.). În Cluj-Napoca se pot vedea firmele unor avocați, notari sau doctori, care, sub aspect onomastic, se abat de la regula amintită. Dacă primii ar putea avea scuza că vin din spațiul tribunalelor, unde utilizarea variantei administrative, ca să zic așa, este curentă, medicii cred, probabil, că numele de familie se poate impune mai bine în conștiința pacienților (căci toată lumea spune „doctorul Ardeleanu”, nu „doctorul Ion Ardeleanu”). În plus, invocarea numelui de botez sugerează o anumită familiaritate, pe care mulți nu și-o doresc, preferând acesteia o atitudine distantă, rezervată.

Aș încheia considerațiile de față cu pertinentele concluzii ale lui G. Gruiță:

„Într-o perioadă în care se încearcă reabilitarea personalității umane, oclutate atâtea vreme de colectivism și egalitarism păgubos, nu este bine să neglijăm asemenea nuanțe psiholingvistice. Tânărul trebuie să știe, cât mai devreme, că el este o individualitate distinctă, un unicat, că este *Radu Ionescu*, nu *Ionescu Radu* sau *Ionescu*, pur și simplu, un nume oarecare, inserat la litera I. Pentru aceasta, oamenii școlii în primul rând ar trebui să evite abuzul în utilizarea sintagmei administrative, numind copiii în ordinea firească (prenume + nume) și cerându-le să semneze ei înșiși în acest fel lucrările de control, testele, tezele etc. În armată, s-ar cuveni să se exerseze același mod de autoprezentare. De asemenea, presa scrisă și cea vorbită ar putea acorda un plus de atenție acestui aspect, evitând discriminările involuntare dintre *academicianul Radu Ionescu* și *tracto-ristul Ionescu Radu*. Bineînțeles, dincolo de acestea și înaintea tuturor, familia este dato-

are să-l obișnuiască pe copil cu numele său adevărat, în ordine naturală, nu cu cea practică la tribunal” (Gruică 1998, p. 111–112).

4. Concluzii. Rândurile de față și-au propus să atragă atenția asupra celei mei frecvente greșeli existente la ora actuală în ce privește numele cu care se semnează articolele: nerespectarea ordinii firești, impuse de tradiția noastră latină: nume de botez + nume de familie.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE. SIGLE

- Barițiu 1844 = George Barițiu, *Anonim și pseudonim*, în „Foaie pentru minte, inimă și literatură”, nr. 36, 4 sept. 1844, p. 281–286.
- Farkas 1997 = Farkas Jenő, *Literatura română în enciclopediile de literatură universală din Ungaria*, în „Adevărul literar și artistic”, 2 nov. 1997, p. 4.
- Gruică 1998 = G. Gruică, *Gramatică normativă*. Ediție revăzută și completată, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1998.
- Heliade Rădulescu 1840 = Ion Heliade Rădulescu, în „Curierul românesc”, XI, 1840, nr. 6, p. 24; nr. 7, p. 25–26.
- Ionescu 1978 = Cristian Ionescu, *Sistemul de denumire românesc*, în „Învățământul liceal și tehnic profesional”, nr. 7, septembrie 1978.
- LR = „Limba română”, București, I, 1952 și urm.
- Preda 1981 = Marin Preda, *Moromeții*. Ediția a V-a, vol. I, Editura Cartea Românească, București, 1981.
- Straje 1973 = Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, Editura Minerva, București, 1973.

HOW SHOULD WE SIGN AN ARTICLE IN THE PRESS?

(Abstract)

This study analyzes for the first time in the Romanian public space a problem very simple or very complicated sometimes, due to the consequences it can generate: it is about the way authors sign their press articles. The idea is that, in the press, as in literature, you cannot go public “ungracefully”, as the poet Ion Barbu used to say. This is the reason why some authors must use *pseudonyms, astéronymes, cryptonyms*, etc.

Choosing a different name from the one given at birth is necessary for several reasons: the name is either too dull or too common for the readers to remember it (for instance, *Ion Popescu*); when our name coincides with the name of another personality (an example can be that of a psychologist who signs ... *Marin Preda!*); when the author does not want to take responsibility for the article for reasons like censorship, ethics, etc. (In my capacity as an editor at “Echinoc” magazine I was asked to write an article about the visit of Ceaușescu in Cluj, and I decided to sign it with the pseudonym *Romulus Cătan!*).

The study highlights some of the common mistakes, explaining their causes: the use of the forename and only the initial of the surname (*Cristi N., Mimi D., Rodica S.*); failure to correct the spelling of the forename or surname, as they appear in official documents or how they want their bearers: *Ioan Aurel Pop, Tatiana Slama Cazcu, George Topârceanu, B. P. Hașdeu*, instead of *Ioan-Aurel Pop, Tatiana Slama-Cazcu, George Topârceanu* or *B. P. Hașdeu*); the order in which they are writing their surname and forename, although the Latin origin of the Romanian language requires to reverse order (*Ionescu Radu, Vasiliu Mihai, Răchită Irina*, instead of *Radu Ionescu, Mihai Vasiliu, Irina Răchită*).

The article is based on numerous examples from the media and literature, demonstrating the consequences that may appear when the above-mentioned rules are overlooked (confusions in determining the bibliography; if we have people with different backgrounds but with the same names *Liviu Rusu*, art critic, and *Liviu Rusu*, musicologist); difficulties in listing the names in an index (*Hortensia Papadat-Bengescu* will be listed under letter **P**, but if you leave out the hyphen, the name of the famous writer will be listed under letter **B**, etc.).

Cuvinte-cheie: *pseudonime, asteronime, criptonime, responsabilitate, mass-media.*

Keywords: *pseudonyms, asteronyms, criptonyms, responsibility, mass-media.*

*Universitatea „Babeş-Bolyai”
Facultatea de Ştiinţe Politice,
Administrative şi ale Comunicării
Cluj-Napoca, str. Traian Moşoiu, 71
ilierad@yahoo.com*